

Ote piirin vaihekaavan luonnoksen täydennyksen varausalueiden kuivatusvesien alapuolisten vesistöillä tehtyjen ennallistamis- ja kunnostushankkeiden merkityksestä vesistöjen ekologisen tilan, luonnon monimuotoisuuden edistämisen, kalatalouden sekä kalastus- ja virkistyskäyttömahdollisuuksien kannalta ja hankkeiden taloudellisista panostuksista

Lopullisesta vaihekaavavasta poistettujen kohteiden, (Vehkasuo, Mäkräsuon, Tapposuon vaikutusalueiden ennallistamishankkeet ja niiden kustannukset on poistettu tästä liitteestä.

1 Kunnostusten taloudelliset panostukset

Piirin muistutuksen kohdekohtaisessa liitteessä tuotiin esille, että useiden GTK:n selvityksessä turvetuotantoon esitettyjen kohteiden vesistövaikutusten alueilla on tehty suuria taloudellisia panostuksia vesistöjen ekologisen tilan, luonnon monimuotoisuuden edistämisen, kalatalouden sekä kalastus- ja virkistyskäyttömahdollisuuksien parantamisen ja ilmaston muutoksen torjunnan kannalta. Tässä täydennyksessä näitä tietoja on vielä täydennetty joidenkin kohteiden osalta sekä selvitetty kohteisiin käytettyjen taloudellisten panostusten suuruusluokka.

a) Valuma-aluekunnostukset ja niihin liittyvät muut kunnostustyöt ja selvitykset

Kaikkein suurimmat taloudelliset panostukset on tehty Tohmajärven, Onkamojärvien ja Jukajoen valuma-aluekunnostuksiin liittyvillä kohteilla (Konnunsuo, Tuhtaansuo).

Tohmajärvellä kustannukset koostuivat pääosin kunnan ja Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen rahoittaman järven valuma-aluekunnostuksen ja Vapo Oy:n Tohmajärven Väärälahden kunnostustöiden kuluista. Väärälahden kunnostus liittyi Vaasan hallinto-oikeuden ja Itä-Suomen aluehallintoviraston lupapäätösten mukaisesti velvoitteisiin. Valuma-aluekunnostusten lisäksi erillisenä hankkeena toteutettiin Tohmajärven Kirkkoniemen uimarannan kunnostus, jonka rahoituksesta vastasivat Keski-Karjalan Leader -yhdistys, Tohmajärven kunta ja Puhdas Tohmajärvi ry.

Valuma-aluekunnostuksen rahoitukseen hankittiin Puhdas Tohmajärvi liikkeen ansiosta runsaasti yksityistä rahoitusta mm. Tohmajärven seurakunnalta, Jouhkolan maaosuuskunnalta, Kiteen-Tohmajärven kalastusalueelta, alueen osakaskunnilta ja yksityisiltä hanketta tukeneilta kunnan asukkailta. Vapo Oy osallistui myös kunnostushankkeeseen merkittävällä rahoituksella. Näiden kustannusten lisäksi kunnostuksen yhteydessä on järjestetty Puhdas Tohmajärvi ry:n toimesta merkittävä määrä talkoita, joihin on osallistunut suuri määrä alueen asukkaita.

Kuten jo muistutuksen liitteessä todettiin, niin hankkeen loppuraportissa onkin esitetty Luosojoen ennallistamiseen liittyviä pidemmän aikavälin suunnitelmia. Niissä, nyt turvealueeksi esitettävän Konnunsuon, arvioidaan omaavan merkittävän ennallistamispotentiaalin.

Onkamojärvien valuma-aluekunnostuksista on vastannut vuosina 2009-2013 Sintsin Seudun Ky ja vuosina 2014-2021 Pro Onkamojärvet ry. Kunnostukset tulevat jatkumaan myös tulevina vuosina. Ennen vuotta 2009 Pohjois-Karjalan Metsäkeskus toteutti alueella ensimmäiset kunnostustyöt Kemera-rahoituksella. Kustannuksiltaan kaikkein kallein osa hankekokonaisuutta on ollut Petrolan turkistarha-alueen järveä kuormittaneiden maiden vaihto. Varsinaiset valuma-aluekunnostukset ja Onkamojärvien hoitokalastukset ovat olleet merkittäviä osia kunnostustöistä ja niiden kustannuksista. Hankkeiden suurimmat rahoittajat ovat olleet Pohjois-Karjalan ELY-keskus, Maa- ja metsätalousministeriö ja alueen leader-yhdistykset.

Hankkeesta vastanneilla yhdistykset ovat vastanneet yksityisen rahoituksen hankinnasta mm. alueen kunnilta, yrityksiltä, osakaskunnilta sekä rantakiinteistöjen omistajilta lahjoituksina ja yhdistysten jäsenmaksuina. Yhdistykset ovat myös järjestäneet myös hyvin laajaa ja merkittävää talkootoimintaa hankkeiden edistämiseen.

GTK:n selvityksessä turvetuotantoon suunniteltujen kohteiden kuormituksen vaikutuspiirissä olevien vesistöjen valuma-aluekunnostusten ja niitä tukevien muiden kunnostushankkeiden ja selvitysten kokonaiskustannukset ovat arviolta 2,2-2,4 miljoonaa euroa.

Kuten muistutuksen liitteessä todettiin, niin useiden GTK:n suunnitelmissa turvealueiksi esitettyjen kohteiden kuormituksen vaikutusalueella olevissa vesistöissä on tehty kalataloudellisia kunnostuksia. Kalataloudelliset kunnostukset kohdistuvat vesistöihin, joiden alueella esiintyy luontaisesti tai niille on istutettu tai ollaan kunnostusten jälkeen istuttamassa arvokkaista kalalajeista järvilohia, taimenta, harjusta ja siikaa. Suurimmat taloudelliset panostukset kohdistuvat Koitajoen alajuoksulle planktonsiian luontaisille esiintymisalueille suunniteltujen Kuuksensuon ja Kauhasuon turvehankkeiden vaikutusalueelle, Lieksanjoen, Pudasjoen ja Naarvajoen valuma-alueille, missä ovat suunnitteilla olevat Ketveleen- ja Rimpisuon turvevaraukset ja Vaikkojoen alueelle (Tiiskinsuo). Polvijärven Suurisuon alapuolisten vesistöjen kalataloudellisten kunnostusten taloudelliset panostukset ovat toistaiseksi olleet vielä pieniä.

Koitajoen alueella tehtäviä planktonsiian elinympäristöjen ja niitä tukevia valuma-alueiden kunnostuksia on toteutettu Euroopan unionin rahoittamassa Freshabit LIFE IP Koitajoen osahankkeessa. Koitajokeen ja siihen laskevaan Kelsimäjokeen rajoittuvien ojitettujen Pieni- ja Iso Piitonsuon sekä Sammalpuronsuon (kokonaispinta-ala noin 300 ha) ennallistaminen kuuluu myös Koitajoen vesiensuojelun ja sitä kautta planktonsiian elinympäristöjen edistämishankkeisiin. Hanke toteutetaan Tornator Oy:n, Pohjois-Karjalan ELY-keskuksen ja Hiilipörssi Oy:n yhteistyönä. Ennallistamistyöt ovat alkaneet vuoden 2021 alussa. Kelsimäjoen kautta Koitajokeen tulisivat laskemaan suunniteltujen turvekenttien 13-15 vedet. Piitonsuon aluetta on aiemmin kaavailtu myös turvetuotantoon, mutta edellisen vaihekaavan yhteydessä suo poistettiin turvetuotantovarauksista. Luontotyyppien uhanalaisuuden arvioinnissa (2018) suuret meanderoivat joet erotettiin omaksi luontotyyppikseen. Koitajoen alueet, joihin uudesta turvetuotannosta syntyvät vaikutukset kohdistuisivat, on merkittävä tätä luontotyyppiä edustava kohde.

Lieksanjoella varsinaisten kunnostustöiden rinnalla on tehty mittavat panostukset järvilohen ja -taimen kannanhoidollisiin toimenpiteisiin. Esimerkiksi Pankakoskella rakenteilla olevan smolttien kiinniottolaitteen hinta on noin miljoona euroa. Lisäksi Lieksanjoen reitin kalataloudellisia kunnostuksia tullaan jatkamaan lähivuosina usean sadan tuhannen euron panostuksilla, esimerkiksi tämän vuoden kunnostusten hinta-arvio on n. 107.000 euroa ja niihin on jo rahoitus kunnossa.

Vaikkojoella on keskitytty koskikunnostuksiin, jokia-alueella on kunnostettu kaikkiaan 21 erillistä koskialuetta Juuan Kajaanin ja Kaavin Ruukinkosken välillä. Kunnostetulla osalla sijaitsevalle Hirvolankoskella muokattiin noin hehtaarin suuruinen yhtenäinen poikastuotantoalue. Kunnostusten myötä Vaikkojoen reitin lisääntymis- ja poikastuotantoalueiden pinta-ala on kasvanut runsaaseen kuuteen hehtaariin.

Kiskonjoella vastikään aloitetut kalatalouskunnostukset ja taimenen istutukset ovat toistaiseksi vielä olleet kustannuksiltaan vaatimattomia, mutta Pro Höytiäisen Wirtavesitiimin mukaan kunnostus- ja istutustöitä tullaan jatkamaan ja laajentamaan myös Lipasjoelle. GTK:n suunnitelman mukainen Suurisuon kaavailtu turvealue sijaitsee Kiskonjoen ja Lipasjoen välissä. Kiskonjoella aloitetuista taimenen istutuksista suurin osa on tehty Vääräkosken laajalla yhtenäisellä koskialueella, joka sijaitsee välittömästi Suurisuon alapuolisella jokiosuudella. Lipasjoella taimenistutukset aloitetaan vuonna 2021. Kiskonjoen alueelta tullaan vuonna 2021 myös poistamaan erilaisia kalojen kulkuesteitä, tarpeettomia rumpuja ym. Taloudelliset panostukset kunnostuksiin tulevat jatkossa kasvamaan ja hankkeen rahoituksessa ja toteutuksessa on mukana K-ryhmän ja WWF:n K-Kalapolut -yhteistyöhanke.

Kalataloudellisten kunnostusten osalta kustannusten kokonaisarvio ei ole kovin tarkka, koska kunnostustöitä on tehty jo pitkään, eikä piiriin ole ollut mahdollista saada kaikkia kunnostukseen tai niiden tukitoimiin liittyviä kustannuksia. Toisaalta mahdollisten turvehankkeiden vaikutusta suurimpien

Lieksanjoen reitin ja Koitajoen vesistöjen kunnostusten kannalta voidaan kohdentaa vain osin, mutta lähtökohtana on, että kuormituksen haitalliset vaikutukset arvioidaan kohdistuvan laajalti näiden vesistöjen ja niiden arvokkaiden kalalajien elinympäristöjen tilaan sekä lajien kantojen kehitykseen ja kalastuksen kehittämiseen. Lisäksi tuotantoalueet vaikuttavat, ainakin alueellisesti, näiden vesistöjen ekologiseen tilaan. **Kaikkien vesistöjen kalataloudellisiin kunnostuksiin ja niitä tukeviin valuma-alueilla tehtävien vesiensuojelullisten kunnostustöiden kokonaiskustannukset ovat arviolta 3,2-3,3 miljoonaa euroa**

Muut vesiensuojeluun ja vesien virkistyskäyttöön liittyvät hankkeet

Kuten piirin muistutuksessa on todettu, niin Vapo Oy toteutti vuonna Ilajanjärven Särkilahden 2013 kunnostuksen Itä-Suomen aluehallinto viraston päätöksen mukaisesti. Kunnostuksessa poistettiin aiempien turvetuotantohankkeista Särkilahteen kertyneitä lietteitä järven virkistyskäyttöedellytyksien parantamiseksi. Lopullisen vaihekaavan varauksista Ilajanjärveen tulevat kohdistumaan Paljakan- ja Siko-Tavarasuon turvekentiltä tulevat vedet. Piirin tietojen mukaan hankkeen kustannukset olivat noin 500 000 euroa.

Ylläesitettyjen arvioiden mukaan GTK:n selvityksessä aktiivihiihtilaitoksen raaka-aineen ottoon suunniteltujen turvetuotantoalueiden vaikutusalueilla tehtyjen erilaisten vesistöjen kunnostus- ja niihin liittyvien selvityshankkeiden kokonaiskustannukset ovat olleet arviolta 5,6-9,8 miljoonaa euroa. Piirin käsityksen mukaan, mikäli hankkeet toteutuvat, niiden haitalliset vaikutukset heikentäisivät näiden suurien taloudellisten panostusten vaikutuksia kunnostettujen vesistöjen vesiensuojeluun, luonnon monimuotoisuuden edistämiseen ja ilmastonmuutoksen torjuntaan liittyviin tavoitteisiin sekä paikallisten asukkaiden nautintaoikeuksiin ja laajemmin virkistyskäyttöön merkittävästi. Edelleen piirin käsityksen mukaan pelkästään kohteiden esittäminen suunnitteilla olevan Pohjois-Karjalan vaihemaakuntakaavan heikentäisi näiden kunnostustöiden jatkoraheitusten mahdollisuuksia merkittävästi.